

տին կողմանէ անուանիներն եղան
Ոռձեր Պաքոն, Փիքոյ տէլլա Ա' իրան-
տոլա, Եւկուրելլի, Որփլէյ, Ա որ-
թըն, Փառաչելսոյ, և այն : Երբոր
աս Փառաչելսոն ալ մեռաւ, որ կը-
պարծէր թէ ինքը գտեր է փիլսո-
փայական քարը և հանրական էլիք-
սիրը, ալքիմիան շատ վար ընկաւ .
Երասմոս անունով գիտուն մատենա-
գիրն ալ սկսաւ յայտնել աս արհես-
տին ստութիները : Ա ան-Հելմոնթ
անունով հոլանտացին գրեթէ վերջի
երեւելի ալքիմիագէտն եղաւ եւրո-
պացւոց մէջ որ փիլսոփայական քա-
րին ետեւէ ընկաւ . անկէ ետքը երբոր
քնաբանութիւնն ու բուն քիմիակա-
նութիւնը կամբնալուծութիւն սկսան
ծաղկիլ, ալքիմիային յարգը գնաց :
Ա' իայն թէ աս ալ յայտնի է որ ինչ-
պէս ուրիշ շատ բաներու՝ նմանապէս
աս նիւթիս մէջ ալ հիներուն ըրած
ջանքը պէտք չէ արհամարհել ու վրա-
նին ծիծաղիլ : Իրաւ է որ ալքիմիա-
գէտներէն ոմանք խաբեթայ եղած են .
բայց շատն ալ այլևայլ մետաղներ հա-
լցընելու՝ լուծելու՝ բաղադրելու ե-
տեւէ ըլլալով, շատ գիւտեր ալ գտան
որ հիմակուան քիմիականութիւն մէծ
օգնութիւն եղաւ . ինչպէս ծծմբային՝ բո-
րակային ու մուրեան թթուուտները
իրենք գտած կըսեպուին . իսկ փոս-
փորը յայտնի է որ Պրանտթ անու-
նով գերմանացին գտաւ 1669ին Համ-
պուրկ քաղքին մէջ, որ արծաթը ոսկի
փոխարկելու համար փորձ ընելով՝ մէզ
եփելու ատենը մէջէն ելեր է : Ա' եր
հին մատենագրաց մէջ աս արհեստին
յիշատակը չկայ, հապա վերջի դա-
րերուն մէջ միայն կըսիուի . ինչպէս
Ա արդան իր աշխարհագրութեանը
մէջ կըսէ . Ա' ենետիկ աթու է ՚ի
մէջ ծովին . ուր քիմիարարն բանի, և
զարծաթն ոսկի ներկեն , :

¹ Ինչպէս որ նոյն իսկ արաբացւոց առակը կըսէ
ալքիմիային համար . Մէջմու-իւ-իւ-մ, չէ յա-
քում-իւ-միւ-միւ-մ . այսինքն Անունը հոչակաւոր,
գոյութիւնը ոչինչ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պղատոն :

Ուէ որ Յունաց առաջին դարը՝ օ-
րինաց ու առաքինութեան դար սե-
պուեցաւ, երկրորդը քաջութեան ու
փառքի դար ըսելու է, երրորդին մէջ
զեղսութիւնն ու բռնակալութիւնը
տիրեց մէջերնին, իսկ չորրորդին ժա-
մանակը իրենց ամէն փառքն ու քա-
ջութիւնը կորսընցուցին, միայն ար-
հեստներն ու գիտութիւնները շատ
ծաղկեցան մէջերնին . ասով երեւելի
մարդիկն ալ խիստ շատցան, և անոնց
առջիններէն մէկն է Պղատոն :

Վսիմաստանէրը Յունաստանի Ա-
գինա կղզիին մէջ ծնաւ՝ Կ' թէ 429
տարի առաջ . իրեն առջի անունը Պ.
բիստոկղ էր, բայց իր վարպետը Պո-
կրատ տեսնելով զինքը թիկնաւէտ ու
ձակատը լայն, Պղատոն դրաւ անու-
նը որ յունարէն լայնութիւն կընշա-
նակէ : Շինծու պատմութիւն մըն
ալ կըպատմեն թէ Պղատոն քանի որ
օրոցքի մէջ է եղեր՝ մեղուները շր-
թունքներուն վրայ մեզը զբեր են .
և թէ իրեն վարպետը երազին մէջ
պզտի կարապի՝ կերպարանքով տեսեր
է Պղատոնը, որուն փետուրները քիւ
մը երկրնալուն պէս՝ սկսեր է անոյշ
ձայնով երգելու թռչիլ :

Պղատոն ամէն գիտութիւններէն
առաջ բանաստեղծութիւն ու երկրա-
չափութեան ետեւէ եղաւ, և իր ոնցը
վսեմ, մտքին ծնունդը պայծառ ,
և դատմունքը շատ ձիշգ էր . սակայն
գժբախառութեամբ կամթէ չհաւնե-
լով՝ պզտիկութեան ժամանակը շխ-
նած ողբերգութիւններէն մէկ քանին
ինքիր ձեռքովը այրեր է : Ա արպե-
տին մահուրնէն ետեւ ելաւ Ա' թէնքէն
գէպ՝ ՚ի Յունաստան ճամբորդու-
թիւն ըրաւ . ժամանակ մը Պիւթա-
գորեանց երեւելի վարպետներունքովը

Պլատոն :

կեցաւ որ ան ատենները շատ անուանի էին . վերջը Խտալիա անցաւ , Աիկիլիա գնաց՝ Խտնա լեռան հրաբուխը տեսնելու , անկէ ալ Խգիպտոս : Այնչափ Ճամբորդութեն ետև դարձաւ հայրենիքը , ու քաղքին պարսպին քովը ծառերով զարդարուած պղտի դպրոց մը բացաւ . ոմանք կըսեն թէ աս դպրոցը իրեն ժառանգութիւն ընկաւ աթենացի Ակադեմոս անու-

նով իշխանէն . ասկէ դպրոցին անունն ալ Ակադեմիա ըսուեցաւ :

Ըստ աշկերտներ ունեցաւ Պլատոն , քառսուն տարիի չափ դաստուաւ , ու ան միջոցին շատ տրամախօսութիւններ՝ շարադրեց որ վսեմ ու խորունկ գրուածքներ են : Ուրիշ շատ գրուածքներ ալ ունի , և միշտ

ուրիշի բերնէն կըխօսի . միայն Փե-
դոն ըսուած տրամախօսութիւնը ու
Առկրատայ ջատագովութիւնը իր բեր-
նէն գրած կերևնայ : | Դրեն ոձը այն-
չափ դովելի ու յարգի էր Յունաց
մէջ որ անունը աստուածախօս դրին .
ոձն ալ այնչափ անոյշ էր որ Աթէն-
քի մեղու ըսուեցաւ . ինչպէս Լիկե-
րոն ալ՝ որ հին ատենէն ՚ի վեր Ճար-
տասանութեան օրինակ է՝ աս իմաս-
տասիրին վրայ զարմանալով կըսէ .
“| Ու որ Աթամազդ ուզէր մարդկային
լեզուով խօսիլ , անշուշտ Պղատոնին
ոձովը կըխօսէր , ” : Պղատոն այսպէս
իրեն գրուածքներովը թէպէտ շատ
անուանի եղաւ , սակայն մէկ քա-
նի ծուռ կարծիքներ ալ ունեցաւ .
զոր օրինակ կըսէր թէ կրակը բուր-
գի պէս երկրիս վրայ թիւերով կա-
խուած է . աշխարհքս տասուերկու
հատ հնդանկիւնի կտորներէ բաղկա-
ցած է . հոգւոյ անմահութիւնն ալ
կընդունէր , բայց հոգեփոխութք :
Աթէկ Ճշմարիտ Աստուած մը ըլլալը
կընդունէր , բայց մալրութեամք մը
կըսէր թէ նիւթը յաւիտենական է :
Շատ երկայն կըլլար թէ որ Պղա-
տոնին ամէն ծուռ ու շիտակ կարծիք-
ները մէջ բերէինք . աս յայտնի է
որ իրեն պարկեշտութիւնը , ազնուու-
թիւնը , քաղցրախօսութիւնը և ուրիշ
կատարելութիւնները իր հմտութեը
հետ միացած՝ ամէնուն սիրելի ու
պատկառելի ըրած էին զինքը :

Ակաւակեր էր , ու շատ զգուշա-
ւոր ան բաներուն մէջ որ կընան մար-
դուս մարմինը տկարացընէլ , և միտքը
բթացընէլ : Ասանկով խիստ առողջ
կեանք մը անցընելէն ետքը՝ ութ-
սունումէկ տարուան մեռաւ իր ճնած
օրը . և իրեն հիւանդութեան վերջի
ժամանակն ալ խելքը գլուխն էր կը-
սեն , անանկ որ հոգին տալու ատենը
բարեկամներուն հետ կըխօսի եղեր .
մանաւանդ թէ Լիկերոնի զուրցա-
ծին նայինք նէ գրելու ժամանակը
մեռաւ կըսէ :

ԱԶԳԱՑԻՆ ԴՊՐՈՒԹԻՒՆ

Ազգային երգերու և ուրիշ աւանդներու
վրայ :

ՃՇՄԱՐԻՏ ազգասիրի մը առջե-
շատ յարգիթաներեն նաև ան աւանդ-
ները որ բերնէ բերան անցնելով՝ ին-
չուան իր օրերը հասած են : Ա ասն
զի ազգի մը պատմութիւնը , բնաւո-
րութիւնները , սովորութիւնները , լե-
զուն ու լեզուին զանազան փոփո-
խութիւնները ոչ միայն գրաւոր պատ-
մութիւններէ կիմացուին , հապա-
նաև ան գրաւոր յիշատակարաննե-
րէն առաջ՝ անգիր աւանդութիւն-
ներով կըհաստատուին : Անոր հա-
մար է որ ամենայն ազգաց հին ու
նոր պատմիչները մասնաւոր ջանքով
ետեւէ եղած են հաւաքելու ազգային
պատմութիւնները , երգերն ու ա-
ռակները . մեր Խորենացին ալ շատ
եւանդուն ջանքով և իմաստուն ըն-
տրութեամք իր պատմութեանը մէջ
իրեւ անգին գանձ հաւաքեր ու պա-
հեր է մեղի մէկքանի հին երգեր ու
աւանդութիւններ , որոնց վաեմ գե-
ղեցկութեանը վրայ ոչ միայն մենք ,
այլև օտարները կըզմայլին ու կըզար-
մանան : | Իրաւ է որ շատ անգամ այս-
պիսի երգերուն ու աւանդութիւններուն մէջ Ճշմարտութիւնը առաս-
պելներով զարդարած կըլլայ . բայց
Խորենացին պէս լուսաւոր միտք ու-
նեցողը անոր չնայիր , հապա ան ա-
ռասպելը շինողին վախճանը կըհաս-
կընայ , և անով գոհ կըլլայ . թող լե-
զուին աղուորութիւնը , բանա-
ստեղծականբացատրութիւնը ընդ-
հանրապէս ազգային հոգի ըսուածը՝
որ այսպիսի աւանդութեանց մէջ
իրիստ պայծառ կըտեսնուի : Ազգասէր
մարդը այնչափ համ կառնէ աս ա-
ւանդութիւններէն որ ոչ միայն հայ-
րենի ժառանգութեան պէս սիրով
կընդունի ու կըպահէ , հապա նաև
անոնց պակսութիւններուն աչք կը-